

ГАРЧИГ

1. ТӨСЛИЙН ТОДОРХОЙЛОЛТ	1
1.1 Төслийн ерөнхий мэдээлэл	1
1.1.1 Төсөл хэрэгжүүлэгчийн тухай товч мэдээлэл.....	1
1.1.2 Төслийн байршил, газар ашиглалтын тодорхойлолт	1
1.1.3 Төслийн үйл ажиллагаа, удирдлага, зохион байгуулалт	2
1.2 Ашигт малтмалын ордын тодорхойлолт	2
1.2.1 Ордын нөөц	2
1.2.2 Ордын уул техникийн нөхцөл болон ашиглалтын системийн сонголт	3
1.3 Уурхайн тоног төхөөрөмж	3
1.3.1 Уулын үндсэн техник, тоног төхөөрөмж	3
1.4 Дэд бүтэц	3
1.4.1 Уурхайн барилга байгууламж	3
1.4.2 Цахилгаан хангамж	4
1.4.3 Дулаан хангамж	4
1.4.4 Усан хангамж	4
1.5 Төслийн эцсийн бүтээгдэхүүн	4
1.5.1 Элементийн шинжилгээ, металлын баланс	4
2. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА	5
2.1 Байгаль орчин, нийгэм-эдийн засгийн төлөв байдлын товч танилцуулга	5
3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛ.....	8
3.1 Төслийн гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллийн товч тодорхойлолт	8
4. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХАМРАХ ХҮРЭЭ.....	10
5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	11
6. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	19
7. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	20
8. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	21
9. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	22
10. ОСОЛ ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ.....	24
11. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	26
12. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР	28

13. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ	31
14. ОРОЛЦОГЧ, СОНИРХОГЧ ТАЛУУДАД ТАЙЛАГНАХ, ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭХ	33

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ

Хүснэгт 1. Ажиллах хүч.....	2
Хүснэгт 2. Уурхайн үндсэн тоног төхөөрөмж	3
Хүснэгт 3. Төслийн гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллийн товч тодорхойлолт	8
Хүснэгт 4. 2025 онд хэрэгжүүлэх Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зардал...	10
Хүснэгт 5. Сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга хэмжээний төлөвлөгөө	11
Хүснэгт 6. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	22
Хүснэгт 7. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	24
Хүснэгт 8. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	26
Хүснэгт 9. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр.....	28
Хүснэгт 10. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	31

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ

Зураг 1. Төслийн тусгай зөвшөөрлийн талбайн байршлын зураг.....	1
Зураг 2. Төслийн талбайн байгалийн бүс бүслүүрын байдал.....	5

1. ТӨСЛИЙН ТОДОРХОЙЛОЛТ

1.1 Төслийн ерөнхий мэдээлэл

1.1.1 Төсөл хэрэгжүүлэгчийн тухай товч мэдээлэл

Төслийн нэр :	“Өлзийт ухаа” нэртэй хайлуур жоншны ордыг ил аргаар ашиглах
Төсөл хэрэгжүүлэгч :	“ХАС РИЧ” ХХК 5226902 Тоот регистрийн дугаартай
Төсөл хэрэгжүүлэгчийн хаяг:	Улаанбаатар хот, Баянгол дүүрэг, 28-р хороо, 51-р байр, 10 тоот

Үндсэн үйл ажиллагаа. “ХАС РИЧ” ХХК нь Улсын бүртгэлийн гэрчилгээгээр 7490 кодтой “Ашигт малтмал ашиглах” үндсэн үйл ажиллагаатай.

Төсөл хэрэгжүүлэгч “Хас рич” ХХК 500.01 га талбай бүхий ашигт малтмал ашиглах MV-018971 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн хүрээнд Өлзийт ухаа хайлуур жоншны ордыг эзэмшиж байгаа бөгөөд уг тусгай зөвшөөрөл нь 2045 он хүртэл хүчинтэй байна.

1.1.2 Төслийн байршил, газар ашиглалтын тодорхойлолт

“Хас рич” ХХК-ийн Өлзийт ухаа хайлуур жоншны орд нь Дорноговь аймгийн Даланжаргалан сумын нутаг дэвсгэрт харьяалагддаг ба Чойр хотоос зүүн урагш 59 км зайд, байр зүйн зургийн L-49-62-Г хавтгайд MV-013223 тоот “Өлзийт ухаагийн” хайлуур жоншны орд оршино. Улаанбаатар хотоос 290 км хатуу хучилттай засмал замтай, төмөр замын 20-р зөрлөгөөс 400-500 м зайд байрладаг.

Зураг 1. Төслийн тусгай зөвшөөрлийн талбайн байршлын зураг

1.1.3 Төслийн үйл ажиллагаа, удирдлага, зохион байгуулалт

Төслийн удирдлагын нэгж. Хүний нөөцийн менежментийн хувьд компанийн өөрийн ажиллагсдын үйл ажиллагааг төв оффисоос удирдаж ажиллах бөгөөд хүний нөөцийн удирдлага нь уурхайн ажиллагсдыг сонгон авч, удирдлага ажилтны хоорондох гүүр болж ажиллана.

Компанийн үйл ажиллагааны өдөр тутмын шийдвэр гаргалтыг ерөнхий захирлын алба болох чиг үүрэг хариуцсан бүтэц уурхай дарга, ашиглалт хариуцсан ерөнхий инженер, хангамжийн алба, санхүүгийн хэлтэс, үйлчилгээний хэсэг, хүний нөөцийн алба зэргээс бүрдэнэ.

Төсөлд шаардлагатай хүний нөөц. “Хас рич” ХХК-ний жонш баяжуулах үйлдвэр болон уурхайн удирдлагын бүтэц дараах дарааллаар явагдана. Үүнд:

Өлзийт ухаагийн жоншны төслийн ажиллах хүчний тооцоог хэсэг, нэгж тус бүрд техник, тоног төхөөрөмж, үйл ажиллагааны төлөвлөлттэй уялдуулан мэргэжлийн түвшин бүрээр тооцоолсон. Төслөөр нийтдээ 145 ажлын байр бий болох юм. Уурхайн горим ёсоор жилд ил, далд уурхайн 304 хоног, флоатацийн баяжуулах үйлдвэрийн хэсэг 212 хоног ажиллана.байна.

Төслийн нэгжийн ажлын горим. Төсөл бүрэн хүчин чадлаар ажиллаж эхэлснээр далд уурхайн ажилчид 7 цагийн 3 ээлжээр ажиллах бөгөөд эхний жил үндсэн болон бэлтгэл малталтын ажил явагдаж ашиглалтын хоёр дахь жилээс хүдэр олборлолтын ажил эхлэнэ. Далд уурхайд хоногт 40 хүн, нийт 54 хүн ажиллах ба 1 хүний сарын дундаж цалин 3.2 сая төгрөг байна. Баяжуулах үйлдвэрт нийт 65 хүн ажиллах ба ажлын байрны онцлогоос хамааран хоногт 1 буюу 2 ээлжээр ажиллана. Орон нутгийн иргэдийг ажлын байраар хангах, мэргэжлийн сургалтад хамруулан баяжуулах үйлдвэрийн орон тоог нутгийн иргэд бүрдүүлэх боломжтой юм.

Хүснэгт 1. Ажиллах хүч

№	Хэлтэс	Ажиллах хүчний тоо
1.	Удирдлага	20
2.	Ил уурхайн хэсэг	6
3.	Далд уурхайн хэсэг	54
4.	Флоатацийн аргаар баяжуулах үйлдвэр	65
Нийт		145

1.2 Ашигт малтмалын ордын тодорхойлолт

1.2.1 Ордын нөөц

“Өлзийт Ухаа” төслийн үндсэн зорилго нь хайлуур жонш олборлож, боловсруулж, гадаад, дотоод зах зээлд нийлүүлж борлуулахад чиглэнэ. MV-018971 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрлийн талбайн хэмжээнд хамаарагдах Өлзийт ухаа хайлуур жоншны хүдрийн бодитой (В) зэрэглэлийн нөөц 122,947.9 тн, 41.58%-ийн дундаж агуулгатай хайлуур жоншны бодитой (В) нөөц 51,123.06 тн, хайлуур жоншны хүдрийн боломжтой (С) нөөц 293,294.05 тн хүдэр, 42.93%- ийн дундаж агуулгатай хайлуур жоншны боломжтой (С) нөөц 125,910.56 тн, хайлуур жоншны метасоматит хүдрийн биетийн бодитой болон боломжтой

(B+C) нөөц 15,330.04 тн, 42.53%-ийн дундаж агуулгатай хайлуур жоншны бодитой болон боломжтой (B+C) нөөц 177,033.62 тн тус тус байна.

1.2.2 Ордын уул техникийн нөхцөл болон ашиглалтын системийн сонголт

Ашигт малтмалыг аюулгүй, эдийн засгийн үр ашигтай ба иж бүрнээр ашиглах, нөөцийг бүрэн гүйцэт авах, байгаль орчныг хамгаалах нөхцөлийг ашиглалтын систем хангах шаардлагатай. Оросын уул уурхайн онол, практикт ил ашиглалтын системийг ангилах хэд хэдэн баримтлал бий. Академич Н.В.Мельников хөрсний чулуулгийг ашиглах аргыг үндэслэж, академич В.В.Ржевский уулын ажлыг явуулах чиглэл, ажлын бүсийн хэлбэршилтийг үндэслэж ашиглалтын системийг ангилсан. Дээрхи эрдэмтдийн ангилсан ашиглалтын системүүдээс өөрийн ордын хөрсний чулуулгийн физик- механикийн шинж чанар, жилд гүйцэтгэх уулын ажлын хэмжээ зэргийг харгалзан гидравлик экскаватор, автосамосвалын хослолоор ашиглах ашиглалтын системийг сонгож байна. 3-р хүдрийн биетийн баруун жигүүрт орших 1050-1010м-ийн түвшин хүртэл үндсэн болон агуулагч чулуулаг, уул техникийн нөхцөлөөс хамаарч өрөмдлөг тэсэлгээтэй, гадаад овоолго автотээвэртэй ашиглалтын системээр ашиглахаар төсөлд тусгалаа..

1.3 Уурхайн тоног төхөөрөмж

1.3.1 Уулын үндсэн техник, тоног төхөөрөмж

Уулын ажилд хэрэглэх үндсэн техник, тоног төхөөрөмжүүдийг тус ил уурхайн талбай дээр байгаа техник, тоног төхөөрөмжүүдийг ашиглана. Мөн шаардлагатай техник тоног төхөөрөмжийг нэмж авна. Уурхайд дараах нэр төрлийн техникүүд ажиллана. Үүнд:

Хүснэгт 2. Уурхайн үндсэн тоног төхөөрөмж

Тоног төхөөрөмж	Тоног төхөөрөмжийн марк
Автосамосвал	Howo -7
Экскаватор	HYUNDAI R320LC-3
перфераторын иж бүрдэл	MZ7665
Өөрөө ачигч буулгагч машин	XYWJ-2
Компрессор	7BKM-25/8
Утгуурт ачигч	ZL800
Гар өрмийн машин	YT-28

1.4 Дэд бүтэц

1.4.1 Уурхайн барилга байгууламж

Уурхайн хотхон. Хас рич ХХК нь уурхайн зүүн талд орших 39.7 га талбайтай жонш баяжуулах үйлдвэрийг байгуулах үед дэд бүтцийн барилга байгууламжийг захиргаа аж ахуйн байр, цайны газар, ажилчдын байр, засварын газар, ШТС техник тоног төхөөрөмж байрлах талбай, сэлбэг хэрэгслийн агуулах зэргийг барьж байгуулан Үйлдвэр хүлээн авах Улсын комисст хүлээлгэн өгсөн байна. “Хас рич” ХХК нь баяжуулах үйлдвэрийнхээ дэд бүтцийг байгуулан уурхайн үйл ажиллагааг уялдуулан явуулна.

Тэсрэх материалын агуулах. ТМА нь ордоос баруун урд зүгт 250 м зайд байрлана. Тэсрэх материалын агуулах нь 1 га талбайд тэсрэх материалтай харьцах, хадгалах, аюулгүйн зайнуудын норм дүрмийн дагуу байрлагдсан байна. Тус агуулах нь 10 тонн багтаамжтай чингэлгийг галд тэсвэртэй материалаар доторлосон анфо, эмульсийн тэсрэх бодис, дагалдах

тэсэлгээний хэрэгслийг хадгалах 1 ш агуулахаас бүрдэх бөгөөд MNS 4223:94 стандартын шаардлагыг хангасан байна. Хүдэрт 8.92 тн тэсрэх бодис тус тус хэрэглэнэ. Холбоо дохиолол Уурхайн хэмжээгээр ажлын уялдаа холбоог сайжруулахын тулд хэсэг цехүүдийн дунд богино долгионын станцуудыг ашиглана.

Сэлбэг материалын агуулах. Хуучин тоног төхөөрөмжийн сэлбэг цуглуулагчид өгөх/зарах боломжтой бол дахин ашиглах, Ашиглах боломжгүй хэсгүүдийг сэлбэг цуглуулагчид өгөх/зарах.

1.4.2 Цахилгаан хангамж

Жонш боловсруулах үйлдвэрийг Чойр-Сайншандын 110/35/6 кВ-ын 26-р зөрлөг дэд станцаас 35кВ-ын шугамаар цахилгаан эрчим хүчээр хангана. Өндөр хүчдэлийн шугамын нийт трассын урт 3.9 км үүнээс 0.45 км нь кабель шугам байна. Уурхайн гадаад цахилгаан хангамжийн найдвартай байдлыг хангахын тулд бие биеэсээ үл хамаарах 2 үчний трансформатор бүхий ЕБДС-ын схемийг сонгов.

1.4.3 Дулаан хангамж

Тусгаарлагч хамгаалалт, дулаан шаардлагатай үйлдвэрийн зориулалт бүхий барилга байгууламж зэрэг нь бат бөх, тогтвортой байх шаардлагыг хангасан, галд тэсвэртэй, удаан хугацаанд ашиглах боломжтой, түүнчлэн архитектур, эдийн засаг, дулааны техникийн нормд бүрэн нийцсэн байна. Дулааны бүх хэрэглэгчид нь үйлдвэрлэлийн байгууламжаас бүрдэнэ. Дулааны горим дахь дулааны алдагдал нь дулааны урсгалын хэмжээгээр тодорхойлогдох ба барилга байгууламжийн хийц болон архитектур-төлөвлөлтийн шийдлээс хамаарна. Тус уурхайн дулаанаар хангах барилга байгууламжийг бага оврын нам даралтын уурын зуухаар хангах боломжтой байна.

1.4.4 Усан хангамж

Уурхайд хэрэглэх усыг зориулалтаар нь технологийн, техникийн, унд ахуйн ус, гэж ялгаж тооцоолон, уурхайд нийтэд нь шаардлагатай усны хэмжээг тооцоолсон Уурхайд дараах усны хэрэглэгчид байна.

- Тосгоны унд, ахуйн хэрэглээ
- Зам, талбайн тоосжилт дарах усалгаа
- Нөхөн сэргээлтийн усалгаа

1.5 Төслийн эцсийн бүтээгдэхүүн

1.5.1 Элементийн шинжилгээ, металлын баланс

Нэр- Хайлуур жоншны хүдэр

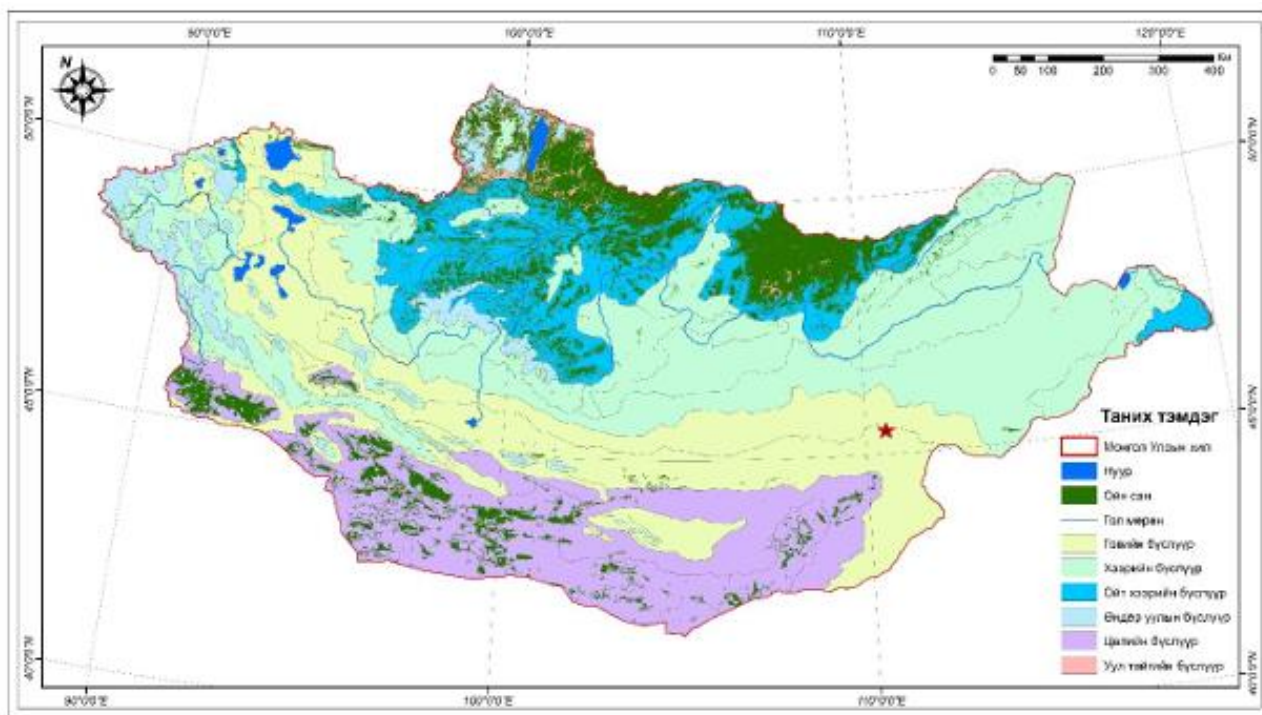
Марк- ХЖ-20-оос ХЖ-55

Олон улсын нэршил- FO

2. ТӨСӨЛ ХЭРЭГЖИЖ БУЙ НУТГИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧИН, НИЙГЭМ-ЭДИЙН ЗАСГИЙН ТӨЛӨВ БАЙДЛЫН ТОВЧ ТАНИЛЦУУЛГА

2.1 Байгаль орчин, нийгэм-эдийн засгийн төлөв байдлын товч танилцуулга

Физик гакарзүй: “Хас рич” ХХК-ийн Өлзийт ухаа хайлуур жоншны орд нь Дорноговь аймгийн Даланжаргалан сумын нутаг дэвсгэрт харъяалагддаг ба Чойр хотоос зүүн урагш 59 км зайд, байр зүйн зургийн L-49-62-Г хавтгайд MV-013223 тоот “Өлзийт ухаагийн” хайлуур жоншны орд оршино. Улаанбаатар хотоос 290 км хатуу хучилттай засмал замтай, төмөр замын 20-р зөрлөгөөс 400-500 м зайд байрладаг. Талбайн байршлын зураг болон талбайн солбилцлыг хүснэгт 1, зурагт 1-т тус тус үзүүлэв. Цаг уурын хуурхай гандуу уур амьсгалтай бөгөөд нийт 500.01 га талбайг эзэлнэ. Талбайн дийлэнх хэсэг нь далайн түвшнөөс дээш 1179-1352 м өргөгдсөн, 20-50 м харьцангуй өндөржилттэй нам уулсын толгодорхог орой хэсгүүдтэй. Ордын талбай нь физик газарзүйн мужлалтаар Говийн их мужид, гадаргуугийн хэлбэр шинжээр нь ухаа гүвээт талын хэв шинжид багтаан үздэг байна /Ш.Цэгмид,1967 он/.

Зураг 2. Төслийн талбайн байгалийн бүс бүслүүрийн байдал

Уур амьсгал: Төв Монголын эрс тэс уур амьсгалтай, дулаан зунтай чийг дутмаг мужид багтана. Хамгийн их халуун /300 ба түүнээс дээш/ 7 ба 8-р сард үргэлжлэх ба дундаж хэм 20-25 хэм, хамгийн их хүйтрэлт 1-р сард болдог. Өвлийн дундаж хэм -20-15 байна. Салхины чиглэл голдуу баруун, баруун хойноос байх ба хавар, намрын улиралд хүчтэй шороон шуурга элбэг байдаг. Жилд дунджаар 205-350 мм тунадас унах ба 7 ба 8-р сард зонхилно. Хур тунадас их унасан үед хуурай сайруудаар үерийн ус урсдаг. Төсөл хэрэгжих талбай орчмоор анхны цочир хүйтрэлт 9-р сарын 17-ны үед эхлэн, 5-р сарын 23-ны үед дуусна. Монгол орны хувьд агаарын температурын жилийн дундаж сүүлийн 30 орчим жил 1.9°C-аар дулаарсан бол өмнө ба зүүн бүсэд 1.5-1.6°C, баруун ба төвийн бүсэд 2.0 - 2.3°C-аар тус тус дулаарчээ. Дулааралт хүйтний улиралд илүү их ажиглагдаж байгаа бөгөөд өвлийн улиралд агаарын температурын дундаж 3.6°C, хавар намрын улиралд 1.4-1.9°C-аар нэмэгдсэн байна.

Усан орчин: Судалгааны талбай орчимд байнгын устай гадаргын ус байхгүй. Районы хэмжээнд хур тунадасаар тэжээгддэг хужир, мараалаг, давсархаг шал тойрмууд цөөн тоогоор бий. Ихэнх хур тунадас 7-8-р сард бороо хэлбэрээр орно. Түр зуурын урсац бүхий цөөн тооны гол дулааны улиралд хур багатай жил шургаж усгүй сайрууд болдог. Судалгааны талбай түүний дүүрэг нь усан хангамж сайтай, ус зүйн үүднээс Номхон далайн ай сав, Умард говийн гүвээт-Халхын говийн сав газарт тус тус багтана. Цөөн тооны булаг нь гадаргад хагарлын бүсээр хянагдсан булгуудаар тэжээгдэх бөгөөд зуны улиралд буух хур тунадасны хэмжээтэй шууд холбоотой байна. Талбайд хамгийн ойр байрлах бөгөөд харьцангуй ундарга сайтай худаг нь Өлзийт болон нэргүй худаг юм. Нэргүй худаг нь 190 л/цаг ундаргатай ба талбайгаас зүүн тийш 6 км-т байрлана.

Хөрсөн бүхэвч: Судалгаанд хамрагдсан Дорноговь аймгийн Даланжаргалан сумын нутагт байрлах “Хас рич” ХХК-ийн Өлзийт ухаагийн жоншны орд нь Монгол орны хөрс-газарзүйн мужлалаар Говийн их мужийн өндрийн бүсшилтэй нутгийн цайвар хүрэн хөрсний дэд бүсийн Баяндэлгэрийн тойрогт хамаарагдана /Монгол улсын үндэсний атлас, 2009/.

Судалгааны талбайд хэмжээнд хүрэн, цайвар хүрэн, бор хүрэн, тал нам доор газраа цайвар шаргал, хужирлаг, өндөрлөг газраа улаан хүрэн, хүрэвтэр өнгийн хөрс ялгагдана. Цайвар хүрэн, бор хүрэн хөрс нь голдуу элсэнцэр, шавранцараас тогтох бол цайвар шаргал хөрс нь аллюви-нуурын гаралтай шавар, шавранцараас тогтоно. Хуурай уур амьсгалын нөхцөлд орчин үеийн хөрс үүсэх ба өгөршлийн үйл явцын эрч хүч сул, учир сэвсгэр хурдас чулуулгийн дээд хэсгийн харьцангуй нимгэн үеийг хамардаг. Хөрсөн дэх ус чийгийн нэвчилт гүн биш, ургамлын үндэсний массын дийлэнх нь хөрсний дээд давхаргуудад бөөгнөрсөн байдгаас үзэхэд орчин үеийн хөрсний зузаан хагас метрээс хэтрэхгүй байна. Хөрсний доод давхаргууд дахь карбонатын хуримтлалын аль нь орчин үеийн хөрс үүсэх үйл явцын үр дүнд бий болжээ.

Ургамлан бүрхэвч: Дорноговь аймгийн Даланжаргалан сумын нутаг нь ургамал газарзүйн мужлалын хувьд Евразийн хээрийн их муж Дагуур-Монголын (Төв Азийн) дэд их муж, Говийн умард цөлөрхөг хээрийн мужын Говийн умард-дорнодын дэд мужид хамаарна. Ерөнхийдөө төслийн энэхүү талбайд говийн Хялганат бэлчээрийн бүлгэмдэл зонхилно. Хайлуур жоншны талбайд Монгол өвс-Шавагт, Монгол өвс-Хазаарт бүлгэмдэлтэйгээс гадна сайраа дагаад Дэрс-Улалжит бүлгэмдэлтэй. Ургамлын зүйлийн хувьд тэжээлийн үнэт үет ургамлууд давамгайлан ургаж байна. Ховор болон нэн ховор ургамлын жагсаалтанд бүртгэгдсэн ургамлын төрөл зүйл бүртгэгдээгүй. Харин малын тэжээлийн үнэт ургамал болох крыловын Хялгана, говийн Хялгана, саман Ерхөг, гялгар Дэрс, зүүнгарын Хазаарөвс, нарийн навчит Харгана, агь Шарилж, цагаан Шарилж зэрэг ургамал ургаж байна. Бүлгэмдлүүд Монгол өвс-Шавагт 32%, Монгол өвс-Хазаарт 28%-ийн ургамлан бүрхэцтэй байна. Харин зурваслан орж ирэх Дэрс-Улалжит бүлгэмдэл 80% бүрхэцтэй.

Амьтны аймаг: Төслийн талбай орчим нь амьтдын амьдрах орчны олон зүйл амьтад оргонох нөхцөлтэй боловч мэр сэр л амьтад үзэгддэг. Тус нутагт мэрэгчдээс тарвага, зурам, туулай; махан идэштнээс үнэг, хярс, чоно, мануул; өвсөн тэжээлтнээс цагаан зээр; жигүүртэн шувуудаас элээ, хэрээ, бүргэд, тас, шаазгай, болжмор, чогчиг, ногтруу байдаг гэж тэмдэглэжээ. Хөхтөн амьтдын бүрэлдэхүүн: Хээрийн судалгааны хугацаанд төслийн талбайд цоохор хонин гүрвэл (*Phrynoscephalus versicolor*) элбэг тохиолдож байсан ба

нутгийн иргэн говийн гүрвэл тохиолддог гэсэн боловч говийн гүрвэлийн төрөлд багтдаг говийн гүрвэл (*Eremias przewalskii*), могой гүрвэл (*Eremias multiocellata*), монгол гүрвэл (*Eremias argus*) хэмээх 3 зүйлийн нэг монгол гүрвэл юм. Учир нь монгол гүрвэл амьдрах дуртай биотоп болох чулуурхаг толгод, харгана энэ талбайд байлаа. Говийн гүрвэл амьдардаг биотоп тус талбайд байхгүй харин чулуурхаг толгодоор амьдардаг могой гүрвэл тохиолдох магадлалтай. Могойны салбар багаас 1 зүйл могой тохиолддог.

Даланжаргалан сумын нийгэм эдийн засаг: Даланжаргалан сум Ардын хувьсгалын ялалтын дараахан нутгийн захиргаадыг байгуулахад Хан Хэнтий аймгийн Оцол сансар уулын хошуунд харьяалагдаж байгаад 1924 онд БНМАУ-ын Бага хурлын тэргүүлэгчдийн V тогтоолоор “Даланжаргалан сум” нэртэйгээр Боржигон Цэцэн вангийн хошууны нутаг "Элдэв" хэмээх газарт байгуулагдсан юм.

Сумын анхны даргаар Шар хэмээх Дашдэндэв сонгогдон ажиллажээ. 1931 онд Дорноговь аймгийг байгуулахад тус аймагт харьяалагдан 1957 онд одоогийн төвлөрч байгаа Цомог хэмээх газарт суурьшсан байна.

Тус сум 404.5 мян.га газар нутагтай, нутгийнхаа баруун болон хойд талаараа Дундговь, Говьсүмбэр, Хэнтий аймгуудтай, бусад талаараа өөрийн аймгийн Айраг, Иххэт сумдтай хиллэн оршдог.

Даланжаргалан сум нь засаг захиргааны анхан шатны Элдэв, Өнгөт, Бичигт, Цомог, Олон-Овоо гэсэн 5 нэгжтэй, 2985 хүн амтай, 980 өрхтэй, 176289 мян.толгой малтай,үүнээс тэргүүлж байгаа нь 92304 хоньтой, эдийн засгийн голлох салбар нь мал аж ахуй, сүүлийн жилүүдэд уул уурхайн салбар цоо шинээр үүсэн хөгжиж байна. Сумын нутаг дэвсгэрээр Монгол орныг дамжин Ази Европ тивийг холбосон авто болон төмөр зам дайран өнгөрдөг төдийгүй, их хөлийн газар юм.

Тус суманд ИТХ-ын ажлын алба, ЗДТГ, 300 гаруй сурагчидтай 9 жилийн болон бага сургууль, эрүүл мэндийн төв, 143 хүүхэдтэй “Номт ирээдүй” цэцэрлэг, соёлын төв, цагдаагийн хэсэг, Сүгмэл эм эргэлтийн сан, Зэвсэгт хүчний 281-р байгууламж зэрэг төрийн байгууллагууд байдаг.

3. ТӨСЛИЙН ГОЛ БОЛОН БОЛЗОШГҮЙ СӨРӨГ НӨЛӨӨЛӨЛ

3.1 Төслийн гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллийн товч тодорхойлолт

Хүснэгт 3. Төслийн гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллийн товч тодорхойлолт

Байгаль орчны үзүүлэлт	Шууд	Шууд бус	Өөрөөр зохицуулагдах	Богино хугацааны	Урт хугацааны	Буцаж нөлөөлөх	Буцалтгүй нөлөөлөх	Хүчтэй	Дунд эрэг	Бага зэрэг
1. Байгалийн төрөл зүйлийн өөрчлөлт										
Газрын доорх урсцын өөрчлөлт			x		x					
Гадаргын урсцын өөрчлөлт			x		x					
Ургамлын бүтцийн өөрчлөлт	x				x		x	x		
Хөрсний элэгдэл, эвдрэл	x				x		x	x		
Геологийн тогтцын өөрчлөлт	x				x		x	x		
Зэрлэг амьтдын орон зайн өөрчлөлт		x							x	
Уур амьсгалын (бичил) өөрчлөлт										
2. Байгалийн нөөц ашиглалт										
Газрын гадаргын нөөц баялаг	x				x				x	
Бэлчээрийн байдал			x		x					
Эрдэс түүхий эдийн нөөц	x				x				x	
Эрчим хүчний нөөц	x				x				x	
3. Байгаль, орчны өөрчлөлт										
Газрын доорх усны чанар, хэмжээ			x		x					
Гадаргын усны чанар хэмжээ			x		x					
Агаарын бохирдол			x		x					
Хөрсний бохирдол			x		x					
Төслийн үйл ажиллагаанаас ялгарах бохирдуулагч бодис хүний эрүүл мэндэд нөлөөлөх			x		x					
Дуу чимээ, шуугианы нөлөө		x			x					x
4. Байгалийн өнгө төрх, түүх, соёлын дурсгалт зүйл, археологи, палеонтологийн олдвор										
Байгалийн үзэсгэлэнт өнгө төрх өөрчлөгдөх	x				x				x	
Ландшафтын хэлбэр, өнгө өөрчлөгдөх	x				x				x	
Тусгай хамгаалалттай газар нутагт нөлөөлөх			x		x					
Түүх соёлын дурсгалт зүйлд нөлөөлөх			x		x					
Археологи, палеонтологийн олдворт нөлөөлөх			x		x					
5. Нийгэмд үзүүлэх нөлөө										
Дэд бүтцийн хөгжилд нөлөөлөх	+				+				+	
Үйлчилгээний салбарын ү/а-нд нөлөөлөх		+			+					+
Хүн амын орлого өөрчлөгдөж, нэмэгдэх	+				+				+	
Хүн амын эрүүл мэндэд нөлөөлөх			x		x					
6. Эдийн засагт үзүүлэх нөлөө										
Татварын орлого өөрчлөгдөх	+				+					+
Орон нутгийн орлого нэмэгдэх	+				+					+
Ядуурлыг бууруулахад дэмжлэг болох		+			+					+
Ажлын байр нэмэгдэх	+				+					+
Улирлын чанартай эрэлт хэрэгцээ нэмэгдэх	+				+					+

7. Бусад нөлөөлөл										
Бохир ус хөрсөнд нэвчиж, хөрс ба грунтын усыг бохирдуулах			х		х					
Дүн	14	4	13	0	30	0	3	3	8	7

Төслийн болзошгүй сөрөг болон эерэг нөлөөллийн хэлбэр, хугацаа, эрчмийн үндэслэлийг дараах байдлаар гаргасан болно. Үүнд:

Шууд нөлөөлөл:

- Ордын хувьд талбай хөрс хуулалт барилга бүтээн байгуулалт, олборлолт зэргээс хөрсөн бүрхэвч ухагдаж, ургамлан нөмрөг талхагдаж урт хугацаанд шууд хүчтэй нөлөөлнө;
- Уурхайн олборлолтын ажлын улмаас геологийн тогтцод, байгалийн үзэсгэлэнт өнгө төрх, өөрчлөгдөх болон ландшафтын хэлбэр, өнгө өөрчлөгдөх зэргээр шууд урт хугацаанд дунд зэрэг нөлөөлнө;
- Орон нутгийн орлого, ажлын байр нэмэгдэх зэрэгт төслийн үйл ажиллагаа явагдах хугацаанд болон цаашид эергээр нөлөөлнө;

Шууд бус нөлөөлөл:

- Үйлчилгээний салбарын үйл ажиллагаанд урт хугацаанд эерэг нөлөөлнө;
- Ордын олборлолтын үйл ажиллагааны үр дүнд дуу чимээ нь шууд бусаар урт хугацаанд сөргөөр нөлөөлнө;

Богино хугацааны нөлөөлөл:

- Төслийн үйл ажиллагааны явцад дуу чимээ, физик бохирдол тодорхой хугацаагаар ихэснэ.

Хүчтэй нөлөөлөл:

- Болзошгүй нөлөөллийн үнэлгээ хийх явцад төслийн зүгээс 35.6 га талбай хөрс хуулалт барилга бүтээн байгуулалт, олборлолт зэргээс хөрсөн бүрхэвч ухагдаж, ургамлан нөмрөг талхагдаж урт хугацаанд шууд хүчтэй нөлөөлнө хөрс болон ургамлан, геологийн тогтцод, байгалийн үзэсгэлэнт өнгө төрх, өөрчлөгдөх болон ландшафтын хэлбэр, өнгө өөрчлөгдөх зэргээр хүчтэй сөрөг нөлөөлөл үзүүлж байна.

4. ТУХАЙН ЖИЛИЙН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ХАМРАХ ХҮРЭЭ

Зорилго: Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө нь төсөл хэрэгжих нутаг дэвсгэрийн байгаль орчныг хамгаалах, зүй зохистой ашиглах, нөхөн сэргээх, стратегийн үнэлгээний зөвлөмжийн хэрэгжилтийг хангах, нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг бууруулах, арилгах, урьдчилан сэргийлэх, төсөл хэрэгжих орчинд бий болж болзошгүй сөрөг үр дагаврыг хянах, илрүүлэх үндсэн зорилго бүхий эрхзүйн баримт бичиг юм.

Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай шинэчилсэн хуулийн 9-р зүйлд зааснаар Байгаль орчны менежмент төлөвлөгөө (БОМТ) нь нөлөөллийн үнэлгээгээр тогтоосон сөрөг нөлөөллийг багасгах, арилгах арга хэмжээ, дүйцүүлэн хамгаалал хийх, тэдгээрийг хэрэгжүүлэх хугацаа, шаардагдах хөрөнгө зардлыг тусгасан баримт бичиг бөгөөд Байгаль орчны нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээ (БОННУ)-ний салшгүй хэсэг юм.

Байгаль орчны бүрэлдэхүүн хэсгүүд болон хүний эрүүл мэнд, нийгэм эдийн засагт үзүүлэх сөрөг нөлөөлөл, эрсдэлээс урьдчилан сэргийлэх, сөрөг нөлөөллийг бууруулахад зайлшгүй хэрэгжүүлэх арга хэмжээг төлөвлөх;

Төслийн үйл ажиллагаанаас агаар, хөрс, усан орчин болон ажлын байрны нөхцөлд хэрхэн нөлөөлж байгаа талаар хяналт шинжилгээ явуулах арга хэмжээг төлөвлөх;

Дорноговь аймгийн Даланжаргалан сумын нутагт орших “ХАС РИЧ” ХХК-ийн MV- 018971 тоот ашиглалтын тусгай зөвшөөрөлтэй Өлзийт ухаа хайлуур жоншны ордыг ил аргаар ашиглах төслийн төслийн БОМТ-г БОАЖЯ-ийн сайдын 2019 оны А/618 тоот тушаалаар батлагдсан “Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө боловсруулах, хянан батлах, тайлагнах журам” боловсруулсан болно.

Хүснэгт 4. 2025 онд хэрэгжүүлэх Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөний зардал

№	Ажлын нэр	Зардал, мян.төг
1	Сөрөг нөлөөллийг бууруулах хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	2 840,000
2	Нөхөн сэргээлтийн төлөвлөгөө	3 520,000
3	Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах төлөвлөгөөний зардал	800,000
4	Нүүлгэн шилжүүлэх нөхөн олговор олгох төлөвлөгөө	-
5	Түүх соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө	-
6	Осол, эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө	1 907,000
7	Хог, хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө	2 250,000
8	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр	2 425.000
9	Тухайн жилийн байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө	-
10	Тухайн жилийн байгаль орчныг хамгаалах төлөвлөгөөний биелэлтийг нөлөөллийн бүсийн оршин суугчдад тайлагнах төлөвлөгөө	-
Нийт зардал		7,382,000.00

5. СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛИЙГ БУУРУУЛАХ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 5. Сөрөг нөлөөллөөс урьдчилан сэргийлэх, бууруулах, арилгах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийг хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Агаарын чанар									
1	Ил уурхайгаас үүсэх тоосжилт Хорт хийн ялгарал Дуу чимээ шуугиан	Тоос ихээр босох үед усалгаа хийж чийгшүүлэх зэрэг арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх, 10 м/с ээс дээш салхитай үед газар шорооны ажил хийхгүй байх	Шимт болон шимэрхэг хөрсний овоолго, жонш шигших, бутлах, ашиглагдаж буй түр зам, ажилчдын тосгон, техник тоног төхөөрөмжийн орчимд усалгаа хийх	м ³	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	- “Агаарын тухай”, “Агаарын бохирдлын тухай төлбөрийн тухай” хууль MNS 0017-2-3-16:1998 (суурьшлын хэсгүүдэд) - MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн ерөнхий шаардлага.
		Ашиглагдаж буй замын дагуу тэмдэг тэмдэглэгээ тавих, олон салаа зам гаргахгүй талаар арга хэмжээ авах, ажилчид	Уурхайн зам, ажилчдын кемп	ш	35.0	30	1 050.0	2025 он	

“ХАС РИЧ”ХХК-ийн “Өлзийт ухаа” хайлуур жоншны ордыг ашиглах төслийн төслийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө 2025 он

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийг хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
		албан хаагчдад үүрэг өгч байх, хурдны хязгаарыг тогтоож өгөх							
2		Шатах тослох материал хадгалах сав, машин механизмуудын хорт хий ялгаруулалтанд хяналт тавих, засвар үйлчилгээг тогтмол хийж, хорт хийн ялгаралтыг стандарт түвшинд барьж байх	Төсөлд ашиглах машин механизм	-	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	
Нийт							1 050.0		
Гадаргын ба газрын доорх усны нөөц									
3	Унд ахуйн ус бохирдох	Төслийн хэрэгжилтийн хугацаанд үерийн уснаас хамгаалах, үерийн усыг чиглүүлэн урсгах далан, суваг, шуудууг бэлтгэх бөгөөд	Гүний худаг	-	Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөрт тусгагдсан			2025 он	- MNS 0900: 2018 Хүрээлэн буй орчин. Эрүүл мэндийг хамгаалах. Аюулгүй байдал. Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага,

“ХАС РИЧ”ХХК-ийн “Өлзийт ухаа” хайлуур жоншны ордыг ашиглах төслийн төслийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө 2025 он

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийг хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
		ашиглалтын дараа нөхөн сэргээх, байгалийн голдирол эвдэрсэн тохиолдолд нөхөн сэргээж, унаган төрх байдалд нь ойртуулах, ус үл тогтох нөхцөлийг бий болгох							чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ - Ус ашиглалт, хэрэглээг тоолууржуулах журам
4		Гүний худагт тоолуур тавьж баталгаажуулах	Гүний худаг	-	350.0	1	350.0	2025 он	
Нийт							350.0		
Хөрс, ургамлан бүрхэвч									
5	Хөрсний бүтцэд гарсан өөрчлөлт	Шимт хөрсний овоолго, үржил шимт хөрсийг хуулах, нөхөн сэргээлтэд ашиглахаар хадгалах,	Хуулсан шимт хөрс	м ³	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	- Газрын тухай хууль - MNS 5916:2008 “Газар шорооны

“ХАС РИЧ”ХХК-ийн “Өлзийт ухаа” хайлуур жоншны ордыг ашиглах төслийн төслийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө 2025 он

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийг хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
6	Хөрс хатуу, шингэн хог хаягдлаар бохирдох	Онц шаардлагатайгаас бусад талбайд үйл ажиллагаа явуулахгүй байх, орчны газар эвдрэхээс аль болох зайлсхийж, автомашин явах зам, зогсох талбайг нарийн тогтоох	Төслийн талбайд	га	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	ажлын үеийн үржил шимт хөрсний хуулалт, хадгалалт” - MNS 5917:2008 “Уул уурхайн үйлдвэрийн үйл ажиллагаагаар эвдэрсэн газрын нөхөн сэргээлт” стандартууд
		Ашиглагдахаа больсон талбайг хэлбэржүүлэх, нөхөн сэргээлтэд бэлдэж засаж байх	Төслийн талбайд	га	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	
		Засвар үйлчилгээ, шатах тослох материалаар машин техникийг цэнэглэхдээ ШТМ алдагдсан ч хөрсөнд нэвчихээргүй байх аюулгүй	Төслийн талбайд	ш	-	-	1 500.0	2025 он	

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийг хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
		ажиллагааны арга хэмжээ авч байх /пелонк дэвсэх, бетондсон талбай бэлтгэх зэрэг/ ШТМ хөрсөнд алдагдсан үед хусаж авах, саармагжуулах, цэвэрлэх арга хэмжээ авах, шаардлагатай багаж материалыг бэлтгэх /элс хайрга, хүрз, ус, саармагжуулагч бодис гэх мэт/							
		Ашиглалтын хугацаанд хөрсөнд хүнд металл, хортой бодисын агууламж зөвшөөрөгдөх хэмжээнээс илүү илэрвэл саармагжуулах арга хэмжээ авах, бохирдсон	Төслийн талбайд	га	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	

“ХАС РИЧ”ХХК-ийн “Өлзийт ухаа” хайлуур жоншны ордыг ашиглах төслийн төслийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө 2025
он

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийг хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
		хөрсийг хуулж авах арга хэмжээ авах							
		Хаягдлын санд байгаа хаягдал чулуулаг болон лагийг саармагжуулах, дээж авч шинжлэх, байгальд өөрийн замаар задрахгүй органик бодис, хүнд металлууд, аюултай бохирдуулах бодис зэргийг саармагжуулах технологийг хэрэглэх	Төслийн талбайд	га	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	
Нийт							1 500.0		
Газрын хэвлий									

“ХАС РИЧ”ХХК-ийн “Өлзийт ухаа” хайлуур жоншны ордыг ашиглах төслийн төслийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө 2025
он

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийг хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
7	Газрыг үр ашиггүй, зохисгүй ашигласнаар газрын шим тэжээл буурах	Онц шаардлагатайгаас бусад талбайд гадаргын хэв шинжид нөлөөлөхгүй байх, үйл ажиллагаа явуулахгүй байх, эвдэгдсэн талбайн бүртгэл явуулах, хяналт тавих, энэ талаарх үүргийг холбогдох ажилтанд өгөх	Төслийн талбайд	га	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	- Газрын тухай хууль - “Газрын тухай” хууль - “Байгаль орчныг хамгаалах ухай” хуул: - “Газрын хэвлийн тухай
		Шимт хөрсний овоолгыг байрлуулах талбайг үер ус, салхины нөлөөлөлд өртөхөөргүй газарт сонгох, талбайн бүртгэлийг хийж байх, талбайг аль болох бага байлгах арга хэмжээ авах	Төслийн талбайд	га	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	

“ХАС РИЧ”ХХК-ийн “Өлзийт ухаа” хайлуур жоншны ордыг ашиглах төслийн төслийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө 2025
он

№	Гол болон болзошгүй сөрөг нөлөөллүүд	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийг хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
8		Уурхайн орчныг тэмдэгжүүлэх, хил хязгаар тогтоох	Төслийн талбайд	га	Үйл ажиллагааны зардал			2025 он	
Нийт							-		
Нийт дүн							2 840.0		

6. НӨХӨН СЭРГЭЭЛТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

2025 онд төслийн хүрээнд нөхөн сэргээх арга хэмжээний Байгаль орчны суурь төлөв байдлын шинжилгээ хийх болон нөхөн сэргээлтийн ажлын төсөл боловсруулах ба 3 520,000 төгрөг төсөвлөлөө.

7. БИОЛОГИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ДҮЙЦҮҮЛЭН ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

“Биологийн олон янз байдлыг дүйцүүлэн хамгаалах” гэдэг нь төслийн үйл ажиллагаанд өртөгдөн унаган төрх, хэв шинж, амьдрах орчноо алдсан биологийн олон янз байдлыг өөр газарт нөхөн хамгаалах арга хэмжээг хэлнэ.

Төсөл хэрэгжих хугацаанд дүйцүүлэн хамгааллын арга хэмжээг экосистем ижил газарт хэрэгжүүлэх ба ТХГН хэрэгжүүлбэл илүү үр дүнтэй гэж үздэг. Төсөл хэрэгжих Даланжаргалан суманд Дуулга Уул, Их нартын нөөц газар гэсэн 2 улсын тусгай хамгаалалттай газар байна. Орон нутгийн Засаг захиргааны саналыг үндэслэн ДХТ-г хэрэгжүүлэх газрыг сонгох нь зүйтэй.

Төсөл хэрэгжих хугацаанд дүйцүүлэн хамгааллын арга хэмжээг экосистем ижил газарт хэрэгжүүлэх ба Даланжаргалан суманд орон нутгийн хамгаалалттай 2 газар байна:

Үүнд

- Далан түрүүгийн рашаан төслийн талбайгаас баруун ургаш 55 км
- Бичигт – овоо төслийн талбайн зүүн талд 8.1 км

Дээрх хоёр газарт дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээг хэрэгжүүлэх талаар орон нутгийн иргэдтэй ярилцахад хамгаалах шаардлагатай биологийн төрөл зүйл байхгүй тул “Их нарт” байгалийн нөөц газарт хэрэгжүүлэхийг санал болгосон. Үүний дагуу “Их нарт” байгалийн нөөц газарт дүйцүүлэн хамгаалах арга хэмжээг төлөвлөсөн. Төслийн талбайгаас 30 км зайд хамгийн ойр байрлах тусгай хамгаалалттай газар нутаг юм.

2025 онд Их нарт байгалийн нөөц газрын захирагчийн албатай хамтран хэрэгжүүлэх учир жил бүрийн менежментийн төлөвлөгөөнд тусгах ажлыг зохион байгуулах ба 800,000 төгрөгийг төсөвлөлөө.

8. НҮҮЛГЭН ШИЛЖҮҮЛЭХ, НӨХӨН ОЛГОВОР ОЛГОХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хайлуур жоншны ордын ашиглалтын талбайд ямар нэг барилга байгууламж, айл, айлын өвөлжөө, хаваржаа байхгүй бөгөөд нүүлгэн шилжүүлэх болон, нөхөн олговор олгох арга хэмжээ хийгдээгүй болно.

Гэсэн хэдий ч цаашид нүүлгэн шилжүүлэлт нөхөн олговортой холбоотой асуудал гарвал газар болон бусад үл хөдлөх хөрөнгөтэй холбоотой өмчлөх, хуваарилах, бэлэглэх, шилжүүлэх үйл явцыг Монгол улсад дараах хууль тогтоомжуудаар зохицуулна. Үүнд: Үндсэн хууль (1992), Газрын тухай хууль (2002 нэмэлт өөрчлөлт 2017.06.09), Монгол Улсын иргэнд газар өмчлүүлэх тухай хууль (2003, нэмэлт өөрчлөлт 2017.02.02), Иргэний тухай хууль (2002, нэмэлт өөрчлөлт 2017.05.18) зэрэг болно.

9. ТҮҮХ, СОЁЛЫН ӨВИЙГ ХАМГААЛАХ АРГА ХЭМЖЭЭНИЙ ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 6. Түүх, соёлын өвийг хамгаалах арга хэмжээний төлөвлөгөө

№	Нөлөөлөлд өртөх түүх, соёлын өв	Хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
	1	2	3	4	5	6	7	8
1	Археологийн дурсгал	Хэрэв уурхайн үйл ажиллагааны үед Археологийн болон палеонтологийн ховор түүхийн дурсгалт олдворууд гарч ирвэл төрийн холбогдох байгууллагаудад заавал мэдэгдэх ёстой.	Уурхайн ашиглалтын нийт талбайн хэмжээнд	-	Тухайн үед нь шийдэх		Үйл ажиллагааны турш	Соёлын өвийг хамгаалах тухай хууль /2014 оны 05 сарын 15-ны өдрийн шинэчилсэн найруулга/, Бусад холбогдох салбарын яамнаас гаргасан дүрэм журмууд
2	Палеонтологийн дурсгал							

	Нийт дүн	-		
--	----------	---	--	--

10. ОСОЛ ЭРСДЭЛИЙН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хүснэгт 7. Осол эрсдэлийн менежментийн төлөвлөгөө

Болзошгүй аюул, осол, сөрөг нөлөөлөл	Урьдчилан сэргийлэх хамгаалах арга хэмжээ	Арга хэмжээний цар, хэмжээ	Тоо хэмжээ	Нэгжийн зардал мян.төг	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа, давтамж	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Байгалийн аюул гамшиг							
Байгалийн давтагдашгүй хүчин зүйл болох	Байгалийн аюул гамшгийн үед авах арга хэмжээний талаар мэдээлэл ажилчдад өгөх, урьдчилан сэргийлэх зөвлөмж гаргах		1	50.000	250.000	2025 он	Гамшгаас хамгаалах тухай хууль, 2003-(сүүлийн нэмэлт өөрчлөлт 2012.05.17)
Нийт					250.000		
Галын аюул							
Төслийн үйл ажиллагаанд техникийн зориулалттай шатах, тослох материалын аюулгүй ажиллагааг хангаагүйгээс галын аюул гарах	Гал түймэр гарахаас урьдчилан сэргийлэх, гал түймэр гарсан тохиолдолд түүнийг шуурхай унтраах багаж хэрэгслийн иж бүрдлийг бэлэн байлгах;	Галын аюул эрсдэл	2	500.000	1000.000	2025 он	MNS 5390:2004, ХААЭА. Цахилгааны галын аюулгүй байдал. Ерөнхий шаардлага Галын аюулгүй байдлын тухай хууль, /шинэчилсэн найруулга/
	Уурхайн болзошгүй үерээс хамгаалах байгууламж (суваг, шуудуу, далан хаалт) барих (www.achhold-ing.mn)	Галын аюул эрсдэл	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан			2025 он	Хөдөлмөр аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль MNS 5566:2005 Гал түймрээс хамгаалах, аж ахуйн нэгж байгууллага, барилга байгууламжид гал унтраах анхан шатны багаж хэрэгслийн зайлшгүй байх шаардлага, норм MNS4244-94 Галын аюулгүй байдлын ерөнхий шаардлага
Хөдөлмөр хамгаалал аюулгүй ажиллагааны талаар							
Төслийн үе шатанд хүний эрүүл мэнд, амь насанд сөргөөр нөлөөлөх	Уурхайн ажилчдад хөдөлмөр хамгаалал, аюулгүй ажиллагааны сургалт семинарыг тогтмол зохион байгуулах, хамруулах	Төслийн талбайд	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан			2025 он	MNS 4968:200“ХААЭА. Үйлдвэрлэлийн үйл ажиллагаанд тавих ерөнхий шаардлага” MNS 4995:2000, “ХААЭА. Доргио хэмжихэд тавигдах ерөнхий шаардлага”
	Уурхай нь өөрийн онцлогт тохирсон “Аваар устгах төлөвлөгөө боловсруулах заавар”-ын дагуу боловсруулсан аваар устгах төлөвлөгөөтэй байна	Төслийн талбайд	5	100.000	500.000	2025 он	MNS 5002:2000, “ХААЭА. Шуугианы норм, аюулгүй ажиллагааны ерөнхий шаардлага”

“ХАС РИЧ”ХХК-ийн “Өлзийт ухаа” хайлуур жоншны ордыг ашиглах төслийн төслийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө 2025 он

	Болзошгүй осол, хүний амь насанд аюул учруулж болох нөхцөлүүдээс урьдчилан сэргийлэх	Төслийн талбайд	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан				MNS ISO 13688:2000, “ХААЭА. Хамгаалалтын хувцас. Ерөнхий шаардлага”
	Болзошгүй аваар ослын үед яаралтай хэрэглэх анхны тусламжийн багаж хэрэгсэл, эм тариаг бэлэн байлгах	Төслийн талбайд	5	35000	175.000	2025 он	MNS 5010:2001, “ХААЭА. Ажлын байран дахь тоосны агуулгыг хэмжихэд тавигдах ерөнхий шаардлага”
	Ажилтан бүрийг хөдөлмөр хамгаалах хэрэгслээр хангах	Төслийн талбайд	Үйл ажиллагааны зардалд тусгагдсан				MNS 5105:2001, “ХАБ. Үйлдвэрлэлийн эрүүл ахуй. Эрүүл ахуйн хамгаалалтын бүсийн хэмжээ, ерөнхий шаардлага”
	Болзошгүй осол аюулын үед орон нутгийн эмнэлэг болон бусад холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллах талаар тохиролцож гэрээ байгуулж ажиллах	Төслийн талбайд	Гэрээний үнийн дүнгээр				MNS ILO OSH 1:2003, “ХААЭА-н удирдлагын тогтолцооны талаарх удирдамж” Хөдөлмөр аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн тухай хууль
Нийт зардал мян. төг					1.907,000		

11. ХОГ ХАЯГДЛЫН МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Хатуу, шингэн хог хаягдал нь хүн ам, үйлдвэрлэлд хэрэгцээт газрын нөөцийг багасгах, хөрс, ус, агаарыг хорт бодис, хүнд металл, нян вирусээр бохирдуулагч гол эх үүсвэр болдог. Хатуу хог хаягдал нь удаан задарч бодисын эргэлтэнд аажмаар орох ба задрах хугацаа нь удаан байдаг учраас байгаль орчинд хор хөнөөлтэй. Хог хаягдлыг энгийн, ахуйн, аюултай гэх мэтээр Монгол улсын Хог хаягдлын тухай хуульд заасан бөгөөд эдгээрийг хэлбэрээр нь хатуу, шингэн, хийн гэж ангилав.

- Энгийн хог хаягдал гэж аюултай хог хаягдлаас бусад хог хаягдлыг хэлнэ.
- Ахуйн хог хаягдал гэж айл өрхөөс гарах энгийн хог хаягдлыг хэлнэ.

Энэхүү БОННУ-ний тайлангийн 4.8.2-т хог хаягдлын талаарх дэлгэрэнгүй мэдээллийн авна уу. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөөг 2017 онд батлагдсан Хог хаягдлын тухай хуулийн үзэл баримтлал, зүйл заалтыг үндэслэн боловсруулав.

Хүснэгт 8. Хог хаягдлын менежментийн төлөвлөгөө

Хог хаягдлын ангилал	Сөрөг нөлөөллийг арилгах, бууруулах арга хэмжээ	Сөрөг нөлөөллийн хамрах хүрээ	Хэмжих нэгж	Нэгжийн зардал мян.төг	Тоо хэмжээ	Нийт зардал, мян.төг	Хэрэгжүүлэх хугацаа	Баримтлах эрх зүйн баримт бичиг
Ахуйн хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах, ялгах, хог хаягдлыг дахин ашиглах	Хог хаягдал ангилах ялгаж хаях зориулалттай хогийн савнуудыг тосгон, захиргаа, цайны газар зэрэг шаардлагатай газруудад тавих	Энгийн хог хаягдлаас үүсэх нөлөөллийн бүс	удаа	150.000	5	7,50.000	2025 он	Хог хаягдлын тухай хууль; БОАЖ-ын сайдын А/433 тушаал “Ариун цэврийн тухай” хууль; БОАЖ-ын сайдын 2017 оны А/349 тушаал Эх үүсвэрээс гарах хог хаягдлын кодчилсон жагсаалт, тэдгээрийн зэрэглэл; БОАЖ-ын сайдын 2017 оны А/368 тушаал Энгийн хог хаягдлын норматив хэмжээг тогтоох аргачлал; БОАЖ-ын сайдын 2018 оны А/18 тушаал Аюултай хог хаягдлыг тээвэрлэх, цуглуулах, хадгалах, дахин боловсруулах;
	Хог хаягдлыг эх үүсвэр дээр нь ангилах ялгаж байх		Удаа	Уурхайн дотоод төлөвлөлтөөр			2025 он	
	Энгийн хог хаягдал үүсгэгч нь хог хаягдлын мэдээ тайланг тогтмол, заасан хугацаанд эрх бүхий байгууллагад хүргүүлнэ.		удаа				2025 он	
Хог хаягдлаас ялгарах үнэр, амархан муудаж ялзрах бусад хүнсний хаягдал зэргээс халдварт өвчин тархах	Хог хаягдал түр хадгалах талбайг нэвчилт явагдахааргүй, ирмэг хөвөө бүхий цементэн суурьтай болгон тохижуулах	Хог хаягдлын цэг	Удаа	1000.0	1	1000.000	2025 он	
	Хуванцар сав, шил, лааз, дугуй, модны хаягдал, автомашины сэлбэг, төмрийн хаягдал, цаасны хаягдал гэх мэт дахин ашиглах, дахин боловсруулах боломжтой хаягдлуудыг нэг дор цуглуулж	Энгийн хог хаягдал	Удаа	Уурхайн дотоод төлөвлөлтөөр			2025 он	

“ХАС РИЧ”ХХК-ийн “Өлзийт ухаа” хайлуур жоншны ордыг ашиглах төслийн төслийн Байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөө 2025 он

	хуримтлуулах, боломжтой бол хоёрдогч түүхий эд авах цэгт тушаах							2025 он	БОАЖ-ын сайдын 2018 оны А/443 тушаал Энгийн хог хаягдлыг ангилах, цуглуулах, тээвэрлэх, дахин боловсруулах, сэргээн ашиглах, устгах, булшлах үйл ажиллагаанд тавигдах ерөнхий шаардлага; БОАЖ-ын сайдын 2018 оны А/445 тушаал Энгийн хог хаягдлын төвлөрсөн цэг байгуулах, үйл ажиллагаа явуулах, хаах аргачилсан заавар; БОАЖ-ын сайдын 2018 оны А/21 тушаал; MNS 5344:2011. Ахуйн хог хаягдлыг тээвэрлэхэд тавих ерөнхий шаардлага;
	Хөрс шатах тослох материалаар бохирдсон тохиолдолд бохирдсон хэсгийг ялган авч саармагжуулах	Төслийн талбай	Иш бүрэн	Үйл ажиллагааны зардал					
	Хаягдал бохир усыг “Ирвэс Интертрейд” ХХК-ийн худалдаалж буй “Тамир-Эм” био бэлдмэлээр сар тутам ариутгаж бие засах газар луу зайлуулах	Ариун цэврийн байгууламж	удаа	500.0	1	500.000		2025 он	
	Хатуу хог хаягдлыг зориулалтын битүүмжилсэн саванд хадгалж, байгаль орчны болон эрүүл ахуй, халдвар судлалын хяналтын байгууллагын тогтоосон цэгт зайлуулж байх	Төслийн талбайд	Удаа	Уурхайн дотоод төлөвлөлтөөр				2025 он	
Аюултай хог хаягдал болон шатах тослох материалаар хөрс, газрын доорх ус бохирдож болзошгүй	Хэрэглэсэн батарей, принтерийн хор гэх мэт ахуйн аюултай хог хаягдлыг уурхайн талбайд битүүмжлэл сайтай хадгалах	Аюултай хог хаягдал	Удаа	Уурхайн дотоод төлөвлөлтөөр				2025 он	
	Үйл ажиллагаанаас гарсан ажилласан тос тосолгоо, шатах тослох материалыг тусгайлан битүүмжлэл сайтай саванд хуримтлуулан хаягдал тос боловсруулах үйлдвэртэй гэрээ байгуулан зайлуулах	Аюултай хог хаягдал	Удаа					2025 он	
Нийт зардал мян. төг						2,250.000			

12. ОРЧНЫ ХЯНАЛТ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХӨТӨЛБӨР

Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр (ОХШХ) нь “Хас рич” ХХК -аас явуулж байгаа үйл ажиллагаа, хэрэгжүүлж байгаа төсөл нь байгаль орчин, хүний амьдрах орчинд хэрхэн нөлөөлж байгаа, үзүүлж буй нөлөөлөл нь зөвшөөрөгдөх хязгаарт байгаа эсэхийг хянах үзүүлэлтүүдийг тодорхойлж, хэмжих, шинжлэх арга, стандарт, хяналт хийх байршил, давтамж зэргийг бүхэлд нь тусгасан нөлөөллийн нарийвчилсан үнэлгээний нэг чухал баримт бичиг юм.

Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр нь байгаль орчныг хамгаалан төлөвлөгөөтэй нягт уялдсан бөгөөд байгаль орчныг хамгаалахаар авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээний үр дүнг илэрхийлж, уг авч хэрэгжүүлж байгаа арга хэмжээ үр ашигтай байгаа эсэхэд үнэлэлт дүгнэлт өгөх, цаашид авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээнүүдэд юуг анхаарах шаардлагатайг зааж өгнө.

Байгаль орчныг хамгаалах тухай, Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай Монгол Улсын хуулиудын дагуу “Хас рич” ХХК батлагдсан арга, аргачлалаар, итгэмжлэгдсэн тоног төхөөрөмжөөр байгаль орчны хяналт шинжилгээний ажлыг явуулах шаардлагатай. Тухайн жилд хийсэн хяналт шинжилгээний үр дүнгүүдийг жил бүрийн 11 дугаар сарын 1-ний дотор холбогдох төрийн захиргааны төв байгууллага /Байгаль орчин, аялал жуулчлалын яам/-д хүргүүлэн хянуулж, дараа оныхоо төлөвлөгөөг батлуулж ажиллах ёстой.

Орчны хяналт-шинжилгээний хөтөлбөрийг бүрэн хэрэгжүүлэх, батлагдсан арга, аргачлалаар дээжлэлт, хэмжилт хийх, холбогдох нарийвчлал, тохиргоог хангасан багаж тоног төхөөрөмжөөр шинжилгээг хийлгэх, үр дүнг шаардагдах нэгжийн системээр гаргах зэрэг бүхий л үйл ажиллагааг “Хас рич” ХХК хариуцах болно. Байгаль орчны хяналт шинжилгээг тус төслийн байгаль орчны хэлтсийн холбогдох ажилтнууд хариуцан гүйцэтгэх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд гаднаас мэргэжлийн байгууллагуудыг татан оролцуулна.

Хүснэгт 9. Орчны хяналт шинжилгээний хөтөлбөр

Хяналт шинжилгээ хийх үзүүлэлт	Хяналтын цэгийн байршил	Хугацаа давтамж	Давтамжийн тоо	Нэгжийн зардал, төг	Нийт зардал, мян. төг	Баримтлах стандарт, арга, аргачлал
Агаарын чанар						
CO ₂ , NO ₂ , SO ₂ Тоос нийт (PM ₁₀ , PM _{2.5})	Төслийн талбайд орчим-3 цэг Баяжуулах үйлдвэр Хаягдлын сан Бутлуурын хэсэг	Жилд 2 удаа	3 цэгт 2 удаа	50,000 төг* 6*	300.000	- MNS 4585:2016 Агаарын чанар. Техникийн шаардлага - MNS 5002:2000
Дуу шуугиан хэмжээ	Төслийн талбай орчимд-2 цэг		2 цэгт 2 удаа	25,000 төг*4*	200.000	

	Баяжуулах үйлдвэр					
Хөрс						
Хөрсний агрохимийн үзүүлэлт	Төслийн талбайн эрүүл газрын хөрснөөс- 2 цэг	Жилд 2 удаа	2 цэгт 2 удаа	50,000 төг*4	200.000	- (MNS 3297-1991) Байгаль хамгаалал. Хөрс. Хот, суурин газрын хөрсний ариун цэврийн үнэлгээний үзүүлэлтийн норм, хэмжээ стандарт - MNS 5850:2019 Хөрсний чанар. Хөрсөнд агуулагдах бохирдуулах бодисын зөвшөөрөгдөх дээд хэмжээ.
Орчны хөрсөн дэх эмгэг төрүүлэгч бактерийн тоо	Хог хаягдлын цэг-1	Жилд 1 удаа /дулааны улиралд/	1 цэгт 1 удаа	25,000 төг*1	25.000	
Хөрсний хүнд металлууд (Ni, Cd, Pb, Cu, Zn, Cr гэх мэт)	Төслийн талбайн шимт хөрсний овоолго, хүдрийн овоолго, хогийн цэг, Баяжуулах үйлдвэр орчмын хөрснөөс-4 цэг	Жилд 2 удаа	4 цэгт 2 удаа	50,000 төг*8	400.000	
Усны чанар						
Ерөнхий хими, бактериологи	Унд ахуйн ус-1 цэгт Эргэлтийн усан санд	Жилд 2 удаа	2 цэгт 2 удаа	75,000 төг*4	300.000	- MNS 0900:2018 Хүрээлэн буй орчин. Эрүүл мэндийг хамгаалах. Аюулгүй байдал. Ундны ус. Эрүүл ахуйн шаардлага, чанар, аюулгүй байдлын үнэлгээ - MNS 4943:2015 Хүрээлэн байгаа орчин. Усны чанар. Хаягдал ус.
Усны түвшин усны ундарга, нөөц	Ус ашиглалтаас, зарцуулалтаас газар доорх усны горим өөрчлөгдөх					-
Ургамлан нөмрөг						

Ургамал усах, өсөлт ургалт нь саатах, төрөл зүйл өөрчлөгдөх, бүрхэц, биомасс багасах	Төсөл хэрэгжиж буй талбай болон түүний ойр орчимд Ургамлын тусгаг бүрхэц, ургацын хэмжээ	Жил бүр	1	1000.000	1000,000	-
Нийт зардал мян. төг					2.425.0000	

13. БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ УДИРДЛАГА ЗОХИОН БАЙГУУЛАЛТЫН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ

Төслийн үйл ажиллагааны туршид байгаль орчинд хамгийн бага сөрөг нөлөөгүй үйл ажиллагаа явуулах үүрэг хүлээж, мэргэжлийн боловсон хүчнээс бүрдсэн байгаль орчны асуудал хариуцсан байгаль орчны алба байгуулах ба төслөөс үзүүлж байгаа сөрөг нөлөөллүүдийг бууруулах, арилгах, байгаль орчныг хамгаалах арга хэмжээ авч ажиллах боловч төслийн удирдлагын хэмжээнд онцгойлон анхаарч хэрэгжүүлэх арга хэмжээнүүд байна.

Хүснэгт 10. Удирдлага зохион байгуулалтын төлөвлөгөө

№	Төлөвлөсөн арга хэмжээ	Урьдчилан тооцсон төсөв	Хэрэгжүүлэх хуваарь			Хариуцсан албан тушаалтан	Тайлбар
			2025 он				
			Сар	Сар	Сар		
	1	2	3	4	5	6	7
1	Орон нутгаас тавьсан санал хүсэлтийг харилцан тохиролцож шийдвэрлэж байх	Тохиролцох	10,11 дүгээр сар			Уурхайн удирдлага	-
3	Усны нөөц ашигласны төлбөр төлөх	Үйл ажиллагааны зардал			10-р сар	Уурхайн удирдлага	-
4	Хаягдал усны дүгнэлт гаргуулах	Үйл ажиллагааны зардал			10-р сар	Уурхайн удирдлага	-
5	Эвдэгдсэн талбайн хэмжээг мэргэжлийн эрх бүхий байгууллагаар хэмжүүлэх	Үйл ажиллагааны зардал			10-р сар	Уурхайн удирдлага, уулын инженер	-
6	Байгаль орчинд нөлөөлөх байдлын үнэлгээний тухай хууль Байгаль хамгаалахад орон нутгийн иргэдийн оролцоог идэвхжүүлэх, уулзалт зөвлөгөөг зохион байгуулах, тэдний санал зөвлөмжийг БОХТ-г хэрэгжүүлэх ажилд тусгах	Үйл ажиллагааны зардал	10 сар			Уурхайн удирдлага, Уурхайн БО-ны мэргэжилтэн	-

	Байгаль хамгаалах талаар хийсэн ажлын жил бүрийн тайланг БОАЖЯ –нд хүргэж өгөх.	Үйл ажиллагааны зардал		12-р сар		Уурхайн БО-ны мэргэжилтэн	-
	Нийт	-					

14. ОРОЛЦОГЧ, СОНИРХОГЧ ТАЛУУДАД ТАЙЛАГНАХ, ХЭЛЭЛЦҮҮЛЭХ

Оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх. Хайлуур жоншны ордыг ашиглах төсөл нь Дорноговь аймгийн Даланжаргалан сумын нутагт хэрэгжих тул төслийн үйл ажиллагааны тайлан, мэдээг хамгийн их сонирхогч, оролцогч талууд нь эдгээр дүүргийн удирдлагууд, ард иргэд, оршин суугчид болно. Тиймээс сонирхогчид болон оролцогч талуудад хүргэх мэдээллийг тэдгээрийн сонирхолд нийцсэн хэлбэрээр бэлтгэж, хэлэлцүүлэх, танилцуулах арга хэмжээг хийх шаардлагатай.

Хүснэгт 14. БОМТ, түүний хэрэгжилтийг оролцогч, сонирхогч талуудад тайлагнах, хэлэлцүүлэх хуваарь

БОХТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга	Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, мян.төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан	Зохион байгуулах газар
Байгаль орчны асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллага	Тайлан хүргүүлж тайлагнах	БОМТ-ний хэрэгжилтийн талаар	Жил бүрийн 11 сард	-	БО-ны мэргэжилтэн	БОУАӨЯ, БОГазар
Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, орон нутгийн байцаагч, Бүх шатны засаг дарга, байгаль орчны төрийн бус байгууллага	Танилцуулж, тайлагнах	Тухайн жилийн БОМТ-ний хэрэгжилтийн талаар	Хагас жил тутам буюу 6, 11 сард	-	БО-ны мэргэжилтэн, үйл ажиллагааны менежер	Засаг даргын тамгын газар
Байгаль орчны хяналтын улсын байцаагч, орон нутгийн байцаагч, Бүх шатны засаг дарга, байгаль орчны төрийн бус байгууллага	Тайлагнах	Үйл ажиллагааны явцад түүхт дурсгалт зүйлс болон соёлын олдвор олдсон тохиолдолд ямар арга хэмжээ авсан талаар	Тухай бүрд	-	БО-ны мэргэжилтэн, үйл ажиллагааны менежер	Засаг даргын тамгын газарт
Төслийн ажилчид ба орон нутгийн иргэдэд	Тайлагнах	Төслийн ажилчид ба орон нутгийн иргэдээс гомдол, санал гарсан тохиолдолд цаг алдалгүй санал гомдлыг нь барагдуулах зорилгоор гомдол барагдуулах менежментийн	Тухай бүрд	-	БО-ны мэргэжилтэн, үйл ажиллагааны менежер	Иргэдэд

БОХТ-ний биелэлтийг тайлагнахад оролцогч талууд	Тайлагнах хэлбэр	Мэдээллийн агуулга		Зохион байгуулах хугацааны тов	Тайлагнах зардал, мян.төг	Хариуцан зохион байгуулах албан тушаалтан/ажилтан	Зохион байгуулах газар
		төлөвлөгөөг хэрэгжүүлэх;	тогтвортой				
Нийт зардал мян. төг					-		